

Vuorrasiidráđđi - Eldreráđdet Møtebok 05/22

Ávjuvárgaiddnu 50, N-9730 Kárášjohka

Telefon +47 78 47 40 00

Telefaks +47 78 47 40 90

samediggi@samediggi.no

www.samediggi.no

Følgende medlemmer møtte: Inge Anders Svonni Laila Somby Sandvik Rávdna Anti Kristine Julie Eira	Parti NSR	Erstattes av:
---	---------------------------------	----------------------

Følgende varamedlemmer møtte: Annie Leonore Henriksen Inga Pettersen Lindi	Parti AP/BB
---	---------------------------

Følgende medlemmer hadde forfall: Toamma Bientie	Parti	Erstattes av: Annie Henriksen
--	--------------	---

Tid: 01.11.2022

Sted: Nesseby

Saksliste:

Saksnr	Sakstittel	Saksordfører	Skyggesaksordfører
032/22	Referatsaker		
034/22	Gulahallan sámi suohkaniid vuorasolbmuidráđiiguin		
035/22	Viidáset bargu vuorasolbmuid strategiplánain		
036/22	Vuorasolbmuid olggušteapmi digitála servodagas		
037/22	Davviriikkalaš vuorasolbmuid ovttasbargu		
038/22	Sámediggeráđi ráđđeaddi orgánaid ovttasbargu Sámediggeráđiin		
039/22	Árvalusat Sámedikki 2023-bušehtii		
033/22	Sámedikki vuorasolbmuidráđi 2023 čoahkkinplána		

032/22

Referatsaker/

01.11.2022 Vuorrasiidráđđi - Eldrerádet

VR - 032/22:

Muntlig orientering av Inga Pettersen Lindi fra Konferanse for eldrerådene i Troms og Finnmark i Kirkenes.

034/22

Gulahallan sámi suohkaniid vuorasolbmuidráđđiiguin/Kontakt med kommunale eldreråd

01.11.2022 Vuorrasiidráđđi - Eldrerádet

Saksframlegg

Čujuhus mearrádussii VR áššái 10/21:

“Sámedikki vuorasolbmuidráđđi bovde sámejiela hálddašanguovllu suohkaniid vuorasolbmuidráđđiid teamsčoahkkimii mas lea fáddá hástalusat suohkaniid vuorasolbmuidpolitihkas, ja ávžžuhit buktit áššiid maid sáhtašii Sámedikki vuorasolbmuidráđdis meannudit.

Teamsčoahkkimat dollojit čuovvovaččat:

29.06.21 dii 10.00-13.00: Kárášjoga gielda, Guovdageainnu suohkan, Gáivuona suohkan, Unjárgga gielda, Porsáŋgu gielda ja Deanu gielda.

30.06.21 dii 10.00-13.00: Hábmmer suohkan, Aarborten tjielte, Loabát suohkan, Røros tjielte, Ravrvihke tjielte ja Snåase tjielte.

Kristine Gaup Grønmo bovdejuvvo logaldallat “Leve hele livet – báikkálaš biepmuid birra, giela birra ja oktavuodát buolvvaid gaskkas.

Suohkaniid sámi koordináhtor maid bovdejuvvo čoahkkimii.”(sitat)

Sámedikki vuorasolbmuid ráđđi doalai teams- čoahkkimiid nugo leimmet mearridan VR-áššis 10/21. Eanas bovdejuvvon suohkaniid vuorasolbmuid ráđit oassálaste čoahkkimiin. Kristine Gaup Grønmo logaldallan šattai buorre vuodđun čoahkkingságastallamiidda.

Vuorasolbmuid ráđđi sáhtašii ráhkadit dáhpin jahkásaččat doallat teams- čoahkkima sámi hálddašanguovllu suohkaniid vuorasolbmuid ráđiiguin. Jus mearridit doallat diekkár čoahkkima, de fertešeimmet árvoštallat goas jagis livčče vuohkkaseamos doallat digitála čoahkkima. Soaittášii vuogas nugo mii ovddit háve dagaimet, oazžut álggadettiin soapmása doallat heivvolaš, áigequovdilis sáhkavuoru. Fertešeimmet maid árvoštallat galggašeimmet go juohkit seamma

Møtesekretær: Inga Margrethe Eira Bjørn

Side 4 av 11

ládje go ovddit háve, guovtti jovkui ja árvoštallat guđet suohkanat heivejit čoahkkinstit ovttas.

Kommunikasjon med eldrerådne i de samiske forvaltningskommunene

Det vises til VR sak 10/21:

“Sametingets eldreråd inviterer eldrerådene i kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk til teamsmøte om utfordringer i kommunenes eldrepolitikk med anmodning om forslag på eventuelle saker som kunne være aktuelle for behandling i Sametingets eldreråd.

Teamsmøtene holdes på følgende tidspunkter:

29.06.21 kl. 10.00-13.00: Kárášjohka/ Karasjok kommune, Guovdageaidnu/Kautokeino kommune, Gáivuotna/ Kåfjord kommune, Unjárga/Nesseby kommune, Porsáŋgu /Porsanger kommune og Deatnu/Tana kommune.

30.06.21 kl. 10.00-13.00: Hábmer/Hamarøy kommune, Aarborte/ Hattfjelldal kommune, Loabát/Lavangen kommune, Røros kommune, Ravrvihke/Røyrvik kommune og Snåase/Snåsa kommune.

Kristine Gaup Grønmo inviteres til å holde et innlegg med tittelen “Leve hele livet – lokalt kosthold, språk og kontakt mellom generasjoner”.

Samisk koordinator i kommunene inviteres også til møtene.” (sitat)

Sametingets eldreråd holdt teams-møter slik det ble vedtatt i eldrerådet vedtak i sak 10/21. De fleste inviterte eldrerådene fra kommunene deltok på møtene. Kristine Gaup Grønmos innlegg dannet et godt grunnlag for møtesamtalene.

Sametingets eldreråd kunne ha det som en vane å holde et årlig møte med eldrerådene i de samiske forvaltningskommunene. Dersom vi bestemmer oss for å holde et slikt møte, bør vi vurdere når på året det er høveligst å gjennomføre et digitalt møte. Det kunne være en idé slik vi gjorde forrige gang, å få noen til å holde et passelig og aktuelt innlegg i starten. Vi må også vurdere om vi burde fordele kommunene slik vi gjorde forrige gang, i to grupper, men også finne ut om hvilke kommuner som passer å være i lag.

VR - 034/22:

Mearrádus

Vuorasolbmuidráđđi doallá čoahkkimiid suohkaniiguin guovvamánu 15. ja 16.b. 2023. Čoahkkimat šaddet Teams bokte, bistet 3- diimmu ja suohkanat bovdejuvvojit guovtti juhkosis geográfalaš guovlluid mielde. Bovdehusa mielde sáddejuvvo Sámedikki vuorasolbmuidráđi strategiijaulbmilskovvi mii Romssas ráhkaduvvui geassemánu 2022:s ja suohkanat sáhttet buktit árvalusaid. Dárkilis prográmma ráhkaduvvo maŋgel.

Vedtak

Eldrerådet arrangerer møter med kommuner i forvaltningsområdet 15. og 16. februar 2023 over Teams. Møtene blir på tre timer og kommunene inviteres i to puljer, etter geografisk sted. Sammen med invitasjonen sendes eldrerådets strategimålskjema som ble utarbeidet i Tromsø i juni 2022. Program for møtene utarbeides senere

035/22

Viidáset bargu vuorasolbmuid strategiplánain/Videre arbeid med Sametingets eldrestrategi

01.11.2022 Vuorrasiidráđđi - Eldrerádet

Vuorasolbmuid ráđđi lea dan guovtti ovddit čoahkkimiin árvalan višuvnna ja ulbmiliid Sámedikki vuorasolbmuid strategijai. Dál fertet álgit árvalit oasseulbmiliid ja bijuid. Dan maŋŋil fertet fas jurddašit makkár vugiiguin olahit ulbmiliid.

Buohkat ráhkkanit áššái.

Sametingets eldrestrategi

Eldrerádet har på de to forrige møtene foreslått visjon og målsetting for Sametingets eldrestrategi. Nå må vi begynne å arbeide med delmål og tiltak. Deretter må vi finne ut metoder for å virkeliggjøre målsettingene.

Alle forbereder seg til saka.

VR - 035/22:

Mearrádus

Sámedikki vuorasolbmuidráđđi áigu doallat fágaseminára dan oktavuodas go galgá ráhkaduvvot Sámedikki vuorasolbmuidstrategijja. Vuorasolbmuidráđđi lágida seminára Kárášjogas, Sámediggevisttis miessemánu 10.b 2023, ja dat bistá sullii 6 diimmu. Bovdehusa sáddet suohkaniidda ja sáddet maid bovdehusa mielde suohkaniid vuorasolbmuidráđđiide strategijja árvaluvvon ulbmiliid. Mii máksit lunša ja suohkanat/ oasseváldit mákset ieža mátkkošteami. Mii fertet ohcat logaldalliid. Semináraprogramma ráhkadit vuorasolbmuidráđđi boahtte coahkkimis, mii lea Oslos 5.v, 2023:s.

Vedtak

Sametingets eldreråd ønsker å holde fagseminar i forbindelse med arbeid med Sametingets eldrestrategi. Eldrerádet arrangerer seminar 10.5.2023 i Karasjok i auditoriet i Sametinget, ca 6 timer.

Vi sender ut invitasjon til kommuner, og skjema som eldrerádet har utarbeidet med oversikt over mål i strategien sendes de kommunale eldrerådene sammen med invitasjonen. Vi bestiller/ betaler for lunsj, og kommunene/ deltakerne betaler for reise selv. Vi må finne forelesere. Seminarprogrammet lages på neste møte som er i Oslo i uke 5, 2023.

036/22

Vuorasolbmuid olggušteapmi digitála servodagas/Diskriminering av eldre i det digitale samfunnet

01.11.2022 Vuorrasiidráđdi - Eldrerádet

Saksframlegg

Digitaliseren lassána beaivvis beaivái. Daddjo ahte Norggas leat 600 000 olbmo geat eai hálldaš digitála reaidduid. Ballat ahte dien logus leat eanas vuorraset olbmot. Čuoččuhus lea ahte vuorasolbmot šaddet olgguštuvvot digitála servodagas. Suohkanat galggašedje dovdat iežaset ovddasvástádusa nannet digitála gelbbolašvuođa iežaset ássiin.

Ollu smávit báikkiin eai leat šat bájkkut. Dat mielddisbukta ahte olbmuiin ferte leat digitálalaš gelbbolašvuohta jus galget sáhttit rehkegiid máksit dahje hálldašit iežaset ekonomijja. Earenoamážiid oaidnit vuorasolbmuiin stuora váttisvuođaid máhttit atnit neahttabájkku. lige doppe lea dušše gelbbolašvuođa hástalus, muhto neahttabájku han lea dušše dárogillii iige sámegillii. Dat maid ii obbage fuola earenomáš sámi bustávid. Oallugat vánddardit miilaviissaid vai besset mannat bájkkus čoavdit iežaset earániid. Muhtimat fertijit alccaseaset háhkat “váldeguddiid” vai birgijit ekonomalaš áššiid stivremiin.

Suohkaniid, fylkkaid, stáhta ja dieđusge Sámedikki dieđut leat buot neahtas. Dat geat eai máhte ohcat sin dieđuid neahtas, eai nagot čuovvut mielde mii dáhpáhuvvá servodagas. Olbmot geat eai hálldaš digitála reaidduid ferte lohkat ahte sii šaddet olgguštuvvot. “Altinn” lea okta dehelaš neahttabáikki mii guoská juohke olbmui, muhto dohko ii beasa jus ii leat digitálalaš gelbbolašvuohta.

Manne son bájkkut eai sáhte ráhkadit gaskaboddosaš čovdosiid dassoži go eanas olbmot máhttet digitála reaidduiguin bargat. Ovdamearkka dihte sáhtášedje bájkkut ásahit sirddašeddji “bájkkobiilla” mii fállá olbmuid bájkkobálvalusaid dahje bájkkut sáhtášedje doallat áigges áigái muhtin bájkkobeivviid báikkiin gos leat heaittihan bájkkuid. Bájkkut galggašedje maid ángireappot virgádit sámegiela bargiid.

Manne son galgá bájko-ID go galgá “Altinn”;ii dahje NAV;a siidduide? Manne galgá bájko-ID beassat visot stáhta MU-siidduide? Bájko -ID maid ii oaččo jus olbmuiin ii leat pássa. ligo livčče vejolašvuohta ráhkadit sierra sisabeassanvuogádaga maid Norgga stáhta ieš mearrida?

Diskriminering av eldre i det digitale samfunnet

Digitalisering brer seg mer og mer dag for dag. Det sies at det i Norge er 600 000 mennesker uten digital kompetanse. Antakelig er de fleste av disse eldre mennesker. Påstanden er at eldre blir diskriminert i det digitale samfunnet. Kommunene burde kjenne sitt ansvar for å styrke den digitale kompetansen hos sine innbyggere.

På mange mindre steder finnes det ikke bank lenger. Det betyr at folk må ha digital kompetanse når de skal betale sine regninger eller bedre kunne styre sin økonomi. Vi ser spesielt blant eldre

at de har store vanskeligheter med bruk av nettbank. Og dessuten er det ikke bare snakk om digital kompetanse, men nettbanken er bare på norsk og ikke på samisk. Den vil overhodet ikke godta de spesielle samiske bokstavtegnene. Mange reiser milevis for å oppsøke en bank for å gjøre sine bankærender. Noen må skaffe seg "verge" som kan hjelpe dem med styring av deres økonomi.

Kommuner, fylker, staten og selvfølgelig Sametinget, har all informasjon på nett. De som ikke kan hente deres informasjon fra nettet, kan ikke følge med det som skjer i samfunnet. Man kan si at de menneskene som ikke behersker digitale redskaper, blir diskriminert. "Altinn" er et viktig nettsted som vedrører alle mennesker, men dit kommer man ikke uten digital kompetanse.

Hvorfor kan ikke banker ha midlertidige ordninger inntil de fleste menneskene behersker digitale redskaper. For eksempel kunne bankene skaffe seg mobil "bankbil" som kunne tilby folk banktjenester på steder uten bank eller bankene kunne tidvis tilby en eller flere bankdager på steder der de har lagt ned bankene. Bankene bør også bestrebe seg på å tilsette samisktalende ansatte.

Hvorfor skal man ha bank-ID for å komme inn på "Altinn" eller NAV? Hvorfor skal man ha bank-ID for å komme inn på statens MIN-sider? Folk er avhengig av å ha pass for å få bank-ID. Hadde det ikke vært mulig å konstruere egne innloggingssystemer som den norske stat sjøl bestemmer.

VR - 036/22:

Mearrádus

Sámedikki vuorasolbmuidráđđi vuordá ahte suohkanat vuordditgeahtá nannejit iežaset ássiid digitála gelbbolašvuoda ja earenoamáziid vuorasolmuide addet oahpu mo hálddašit digitála reaiduid. Suohkanat hástaluvojit ovdamearkka dihte liisenvjolašvuodaiguin, veahkehit earenoamáziid vuorasolmuide, háhkat dihtora dahje neahttafiellu.

Bánkkut ávžžuhuvvojit ásahit sirddašeaddji "bánkobiilla" mii sáhtta johtit báikkiid gaskka gos eai leat bánkkut veahkehandihte olbmuid čoavdit bánkoearániid dahje bidjat juobe ovttaga bánkobeavvi mánuš smávut giláziidda dassoži go olbmot álget ieža birget digitála veahkkeneavvuiguin.

Neahttabánku berrešii farggamusat heivehuvvot sámegillii. Bánkkut galggašedje maid ángireappot virgádit sámegielat bargiid vai sámegielat olbmot roahkkadeappot dustet váldit oktavuoda bánkkuin.

Norgga stáhta hástalit árvoštallat sierra sisabeassanvuogádaga vai olbmot eai dárbbáš dorvanit bánko-ID;ai go galget stáhta MU-siidduide beassat sisa.

Vedtak

Sametingets eldreråd forventer at kommunene straks igangsetter styrking av sine innbygges digitale kompetanse og gir spesielt eldre folk opplæring i å bruke digitale redskaper. Kommunene oppfordres for eksempel gjennom leasingsmuligheter, å være behjelpelig, særlig for eldre mennesker med å skaffe datamaskiner eller nettbrett

Banker oppfordres til å anskaffe seg mobile "bankbiler" som reiser til steder der det ikke er bank for å hjelpe folk med banktjenester eller tidvis tilrettelegge noen bankdager på mindre steder inntil folk er selvhjulpne med digitale redskaper.

Nettbanken bør snarest tilpasses på samisk. Bankene bør også bestrebe seg på å tilsette samisktalende ansatte slik at samisktalende kunder er mer dristige til å kontakte bankene.

Eldrerådet oppfordrer den norske stat om å vurdere et eget innloggingssystem slik at folk ikke skal være avhengige av bank-ID når de skal inn på statens MIN-sider

037/22

Davviriikkalaš vuorasolbmuid ovttasbargu/Nordisk eldresamarbeid

01.11.2022 Vuorrasiidráđđi - Eldrerádet

Saksframlegg

Norgga beale Sámediggi vuodđudii vuorasolbmuidráđi logi jagi áigi, namalassii 2012;s. Livčče miellagiddevaš nannet formálalaš ovttasbarggu vuorasolbmuid gaska Norgga ránnáriikkain sámedikkiid olis, muhto dat gáibida ahte ránnáriikkain maid leat sierra vuorasolbmuidráđit dahje lávdegottit maiguin Norgga beale sámedikki vuorasolbmuidráđđi sáhtášii gávnadit ja ovttasbargat.

Sámedikkiid gaska lea ovttasbargu Sámi parlamentáralaš ráđi (SPR) bokte. Vuorasolbmuidráđđi ferte hástaliit SPR;a gávdnat vuogádaga mot formálalaš politihkalaš vuorasolbmuid ovttasbargu vuohkkasepmosiid sáhtášii čovdojuvvot

Nordisk eldresamarbeid

Sametinget i Norge opprettet eldrerádet for ti år siden, nemlig i 2012. Det ville være interessant å få til et formelt samarbeid med eldre i Norges naboland i regi av Sametingene, men da er man avhengig av at nabolandene også har eldreråd eller utvalg som Sametingets eldreråd på norsk side kan møtes med og samarbeide med.

Sametingenes samarbeid skjer nå gjennom Samisk parlamentarisk råd (SPR). Eldrerádet vil oppfordre SPR om å finne et system som best legger til rette for et formelt politisk eldresamarbeid.

VR - 037/22:

Mearrádusá

Sámedikki vuorasolbmuidráđđi hástala Sámi parlamentáralaš ráđi (SPR) gávdnat vuogádaga mot vuorasolbmuid formálalaš politihkalaš ovttasbargu vuohkkasepmosiid sáhtášii čovdojuvvot.

Vedtak

Sametingets eldreråd oppfordrer Samisk parlamentarisk råd (SPR) om å finne et system som best legger til rette for et formelt politisk eldresamarbeid i regi av Sametingene.

038/22

Sámediggeráđi ráđđeaddi orgánaid ovttasbargu Sámediggeráđiin/Samarbeid mellom Sametingsrádets ráđgivende organer og Sametingsrádet

01.11.2022 Vuorrasiidráđđi - Eldrerádet

Saksframlegg

Čujuhit Sámedikki vuorasolbmuidráđi (VR) árvvoštallamii mannan válgaáigodagas, 2018-2021 doaimmaid birra.

Sámedikki vuorasolbmuid ráđđi oaidná dárbbu gávnnadit Sámediggeráđiin ja ovttas árvvoštallat ovttasbargovugiid gaskal Sámediggeráđi ráđđeaddi orgánaid ja Sámediggeráđi.

Livčče heivvolaš ságastallat makkár vuordámušat Sámediggeráđis leat dan guokte ráđđeaddi orgánii; vuorasolbmuid ráđđái (VR) ja nuoraidlávdegodđái (SáNul).

Diekkár čoahkkima sáhtášeimmet neahta bakte doallat.

Samarbeid mellom Sametingsrådets rådgivende organer og Sametingsrådet

Det vises til Sametingets eldreråds evaluering av aktivitetene i den forrige valgperioden; 2018-2021.

Sametingets eldreråd ser behov for å møtes med Sametingsrådet og sammen vurdere former for samarbeid mellom Sametingsrådets rådgivende organer og Sametingsrådet.

Det vil også være høvelig å samtale om Sametingsrådets forventninger til de to rådgivende organene for Sametingsrådet; nemlig eldrerådet og ungdomspolitiske utvalg (SUPU).

Dette kan gjøres på et nettmøte.

VR - 038/22:

Mearrádusárvalus

Sámedikki vuorasolbmuid ráđđi bivdá čoahkkima Sámediggeráđiin mas beasašeimmet ságastallat ovttasbargovugiid birra gaskal Sámediggeráđi ja dan guokte Sámediggeráđi ráđđeaddi orgána; vuorasolbmuidráđi ja nuoraidpolitihkalaš lávdegotti.

Heive doallat digitála čoahkkima.

Forslag til vedtak

Sametingets eldreråd ber om et møte med Sametingsrådet for å diskutere former for samarbeid mellom Sametingsrådet og de to rådgivende organene for Sametingsrådet; eldrerådet og ungdomspolitiske utvalg.

Dette kan gjøres på et nettmøte.

039/22

Árvalusat Sámedikki 2023-bušehttii/Forslag til Sametingets budsjett for 2023

01.11.2022 Vuorrasiidráđđi - Eldrerádet

VR - 039/22:

Mearráðus

Ášši ii meannuduvvo dál go Sámediggeráđđi lea juo bidjan 2023- bušeahta. 2024- bušeahtta biddjo áššin miessemánu čoahkkimii.

Vedtak

Saken utgár fordi Sametingsrádet allerede ar lagt frem budsjettforslag for 2023. Forslag til 2024 - budsjett behandles på møtet i mai i Karasjok.

033/22

Sámedikki vuorasolbmuidráđi 2023 čoahkkinflána/Møteplan for Sametingets eldreråd for 2023

01.11.2022 Vuorrasiidráđi - Eldrerådet

VR - 033/22:

Mearráðus

Sámedikki vuorasolbmuidráđi mearrida doallat čoahkkimiid čuovvovaš báikkiin ja áiggiid 2023;s:/

2023 -árvalusat:	SD - VR čoahkkimat
Ušlu/Oslo	v. 05 - (31.01.-02.02.23)
Kárášjohka	v. 19 - (09.-11.05.23)
Elgá	v. 37 - (12.-14.09.23)
Lodegak/Lødingen	v. 45 - (07.-09.11.23)

Seminára Sámedikki vuorasolbmuidstrategiplána birra dollo Kárášjogas miessemánu 10.b 2023

Vedtak

Sametingets eldreråd vedtar å holde møter på følgende steder og tidspunkter i 2023:

2023 -árvalusat:	SD - VR čoahkkimat
Ušlu/Oslo	v. 05 - (31.01.-02.02.23)
Kárášjohka	v. 19 - (09.-11.05.23)
Elgá	v. 37 - (12.-14.09.23)
Lodegak/Lødingen	v. 45 - (07.-09.11.23)

Seminar om Sametingets eldrestrategi avholdes i Karasjok 10.mai 2023.